

Børnehuset Babuska

Pædagogisk grundlag
og
Pædagogisk læreplan

2023

Indhold

Pædagogisk grundlag i Børnehuset Babuska	side 3
Børnesyn	side 3
Dannelse og børneperspektiv	side 4
Leg	side 4
Læring	side 5
Børnefællesskaber	side 6
Børn i udsatte positioner	side 6
Overgange	side 7
Forældresamarbejde	side 8
Styrket pædagogisk læreplan	side 9
Alsidig personlig udvikling	side 10
Social udvikling	side 11
Kommunikation og sprog	side 13
Krop, sanser og bevægelse	side 14
Natur, udeliv og science	side 15
Kultur, æstetik og fællesskab	side 17
Evaluering og dokumentation i Babuska	side 19
Evalueringsredskaber	side 20
Dokumentation	side 21

Pædagogisk grundlag

I Børnehuset Babuska arbejder vi for at fremme det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.

Den styrkede pædagogiske læreplan danner rammen for Børnehuset Babuskas steinerpædagogiske arbejde.

En del af steinerpædagogikken er et spirituelt syn på barnet. Det er vores opgave som opdragere i et pædagogisk samarbejde med forældrene at møde barnet med åbent sind og give barnet de bedste betingelser for en sund og god opvækst. At barnet får mod til at gå ud i livet, lyst til at lære, styrke til at være sig selv og kærlighed til alt levende omkring sig.

Tag imod barnet i ærefrygt. Opdrag det i kærlighed. Lad det gå i frihed.

Rudolf Steiner

Børnesyn

I Babuska ser vi det lille barn som selvstændigt, kompetent, sansende, nysgerrigt og fantasifuldt. Ethvert barn skal behandles som et unikt individ, der skal have indflydelse på eget liv, så det kan udvikle sig i sit eget tempo, og således at barnets individualitet kan folde sig ud gennem opvæksten.

Vi arbejder ud fra, at barnet frem til 7-års alderen primært lærer gennem leg og efterligning. Det er de voksnes opgave at være efterlignelsesværdige i alt, hvad de gør. Som voksne tilstræber vi at være autentiske, nysgerrige, lyttende og anerkendende i vores tilgang til barnet, omgivelserne og det fællesskab, der danner rammen om dagligdagen. Derfor er Babuska opdelt i mindre grupper med faste voksne og faste børnegrupper. Det skaber tryghed, forudsigelighed, genkendelse og stabilitet for barnet.

Vi lægger vægt på, at barnet er i en dannelsesproces, som vi skal have respekt for, når vi skaber rammerne omkring det. Vi tilstræber at forme Babuskas pædagogiske praksis på en sådan måde, at barnet oplever at blive inviteret ind i et anerkendende, omsorgsfuldt og forpligtende fællesskab, fyldt med impulser til udvikling og læring. Der lyttes til barnets interesser, og de voksne inddrager barnet, så dets egen lyst vækkes til at udforske bevægelse på alle niveauer, udvikle sit sprog og udforske sin fantasi og kreativitet.

I Babuska danner dagsrytme og faste rammer basis for en god og tryk barndom. De voksne tager ansvar for rammer og relationer og arbejder målrettet med at tilrettelægge en hverdag med barnets perspektiv for øje.

Dannelse og børneperspektiv

For at kunne begynde at lære skal barnet opleve nærvær og kontakt med voksne, som det har tillid til. Når barnet begynder i Babuska, vil der være en fast voksen, som står for indkøringen. Vi giver barnet tid til at knytte sig til den/de nære voksne på stuen, hvorefter barnet på egen hånd kan begynde at udforske andre relationer. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse og nærvær. Når barnet har fået en tilknytning til de voksne og kan finde ro inde i sig selv, er det klar til at deltage i et fællesskab og lære nyt. Fællesskabet er båret af trygge rammer og kærlige voksne. Det er de voksnes opgave at lytte og være nysgerrige på barnets tanker, følelser og perspektiv.

Social dannelse sker gennem vores samværskultur, hvor alle deltager i forhold til nærmeste udviklingszone, bliver hørt og har betydning for fællesskabet. Vi forventer, at alle behandler hinanden og tingene omkring os respektfuldt, og vi viser børnene, at der findes værdier, som det er værd at værne om. I garderoben og ved måltider lærer børnene at hjælpe hinanden, tage hensyn og vente på hinanden. I daglige samlinger lærer barnet både at være i centrum og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg oplever de at skabe i fællesskab, og at der i fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem venskaber og konflikter lærer børnene sig selv og de andre at kende og at sætte grænser og samarbejde.

Kulturel dannelse sker gennem den måde, hverdagslivet formes på og gennem de ting, handlinger og holdninger, som barnet omgives af. Vi lægger vægt på, at børnene er med til at skabe en smuk æstetisk ramme; fx at bordet, vi spiser ved, er indbydende dækket med blomster, levende lys og opdækning foran hver plads, så barnet kan se, at lige her skal jeg sidde og spise. Børnene er ligeledes med til at forberede fødselsdagsfejringen for deres venner samt årets andre fester. Rim og remser, sange, eventyrtælling og årstidsfester henter kulturelt indhold ind i hverdagen med glæde og fantasi. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen. Vi bruger vores uderum meget og i al slags vejr, og vi opfatter det som et vigtigt pædagogisk dannelsesrum.

Social og kulturel dannelse handler om at lære respekt for sig selv, andre og sine omgivelser. Det ser vi som grundlæggende for at kunne agere som individ i et demokratisk samfund.

Leg

I Babuska lægger vi vægt på, at der er god tid til at lege, og at legene sker på børnenes præmisser. Det vægtes, at der skal være plads til at lege på mange måder. De voksne opfordrer og inspirerer børnene til at lege med forskellige børn og til at prøve forskellige roller i legene. De voksne spiller en afgørende rolle i børnenes leg ved at være tæt på og tilgængelige, så vi kan bidrage til, at lege kan udfolde sig. De voksne er opmærksomme på, hvornår de blot skal være til rådighed, og hvornår de skal deltage, intervenere, hjælpe og inspirere. I den vokseninitierede leg har vi øje for at følge barnets spor og være nysgerrige og spontane sammen med børnene i deres initiativer og ud fra deres perspektiv.

Fra et børneperspektiv er legen barndommens sprog. Den fantasifulde leg skabes ud fra det, der er for hånden i kombination med oplevelser, barnet har haft. I legen øver barnet sig hele tiden. Og i legen bearbejder barnet sine oplevelser og erfarer, at det er muligt at bruge sin fantasi til sammen med andre børn at skabe et fælles univers, hvis rammer alle må indordne sig under og bidrage til. I den frie leg kan børnene lege alene eller med hinanden. Det vigtige er, at fantasien udfoldes og roller og begreber prøves af, og at der er tid og rum til fordybelse og hengivelse i legen. Der øves mange færdigheder i legen: Verbal såvel som nonverbal kommunikation, motorik, humor, forhandling og plads til forskellighed. Legen bidrager til at øve en social fleksibilitet i barnet.

Den frie leg danner derfor udgangspunkt for barnets individuelle, sociale og demokratiske dannelse. I Babuska lægger vi vægt på, at børnene har mulighed for at lege uforstyrret af voksne. Der vil altid være voksen opmærksomhed omkring uforstyrret leg, men det er væsentligt, at der ikke gribes ind, initieres eller korrigeres, hvis legen er dynamisk, inkluderende og i proces, så børnene oplever at kunne være frie på eget initiativ.

Læring

Det pædagogiske læringsmiljø i Babuska tager afsæt i, at et trygt, genkendeligt og omsorgsfuldt miljø er fundamentet for god trivsel og læring. Vi arbejder med, at barnet oplever gode relationer, nærvær, ro, og glæde, så barnet med begejstring og motivation trygt kan gå ind i læringsprocesser.

I Babuska lægger vi vægt på at skabe plads til, at barnet kan være i verden som sig selv. Det lærer barnet først og fremmest gennem leg og ved at blive mødt af tydelige, nære og omsorgsfulde voksne. Læring sker, når barnet føler sig tryk og har en god relation til de voksne og til de andre børn. Derfor arbejder vi bevidst på at skabe de gode relationer.

Læring sker dagen igennem – i den børneinitierede leg, i voksen-planlagte aktiviteter og i hverdagens gøremål og rutiner. Læring sker over tid og i forskellige tempi. Vi arbejder derfor ud fra det enkelte barns nærmeste udviklingszone. Gennem vores faste rytme gentages de samme ting mange gange og giver god mulighed for øvelse og udvikling, og de mange gøremål aktiverer det enkelte barns arbejdshukommelse på en lang række områder.

Vi lægger vægt på, at dagligdagens opbygning er tydelig, overskuelig og genkendelig for derved at give børnene mulighed for at tage ejerskab i deres hverdag. Alle tidspunkter og situationer i løbet af en dag er for barnet et læringsmiljø. De voksne planlægger dagsstrukturen med fleksible rammer, så børnene dagen igennem udfordres og møder flere former for læring.

Som en del af det pædagogiske læringsmiljø samarbejder vi med forskellige institutioner og aktører i vores lokalmiljø. Eksempelvis kommer Alkengaard hvert år på besøg en dag med deres lam, hvor alle børn får mulighed for at besøge indhegningen på engen og klappe og kigge. Besøg får vi også af Mallinggård Fritidsklub, som spiller koncert for os i haven, og af vores nabo Rudolf Steiner skolen, som går Luciaoptog hos os. Skolen besøger vi også selv ind imellem for at se en teaterforestilling, som de opfører.

Børnefællesskaber

Det er eksistentielt vigtigt, at barnet føler sig som en del af et fællesskab. Når barnet begynder i Babuska skal det føle sig som en del af fællesskabet dér. Basis herfor er, at barnet føler tryghed, har en god relation til de voksne, samt at det føler sig set og anerkendt som sig selv.

Børnenes fællesskab udvikles gennem leg, fælles aktiviteter og ved, at alle børn oplever at være værdsatte og kunne bidrage til fællesskabet. I legen lærer børnene deres egne grænser og behov at kende, de afprøver forskellige roller og lærer af hinanden. Igennem vores fælles aktiviteter får børnene en fælles fortælling, som bidrager til oplevelsen af at være del af fællesskabet. Gennem disse aktiviteter lærer børnene desuden som gruppe at vente og at lytte til og lade sig inspirere af hinanden og de voksne. De lærer at mestre sociale spilleregler og at afkode kropssprog og se og forstå andres behov. Alle hverdagens gentagne aktiviteter som måltider, af- og påklædning og ture ud af huset er med til at styrke oplevelsen af at være en gruppe, der tager hensyn til hinanden.

De voksnes opgave er at sikre, at alle børn er en del af fællesskabet, og at være opmærksomme på, at det er muligt at tage del i fællesskabet på forskellige måder. I en gruppe kan der eksempelvis være særlige behov for børn i udsatte positioner, og dette kan styrke alle børns kompetencer i forhold til at rumme forskelligheder. Børnene får erfaringer med etiske og moralske værdier, og de får færdigheder i at praktisere dem.

Både de ansatte i Babuska og forældrene har et ansvar for at skabe et inkluderende miljø. Vi opfordrer forældrene til at have øje for børnefællesskabet, for eksempel i forbindelse med fejring af fødselsdage, hvor vi opfordrer til at alle børn fra stuen inviteres med.

Det sidste år inden børnene skal begynde i skole, dannes der et "solsikkefællesskab". Dette fællesskab danner ramme for forskellige ture, gøremål og oplevelser på tværs af husets børnehavegrupper. Dette fællesskab giver også mulighed for at lære børn at kende, som man måske skal følges med i skole.

Børn i udsatte positioner

Børn kan være i en udsat position på grund af fysiske, følelsesmæssige, sociale eller udviklingsmæssige forhold.

En forudsætning for at få øje på, om et barn er i en udsat position, er at den voksne hver dag ser og forholder sig individuelt til hvert enkelt barn. I Babuska bliver børn og forældre hver morgen mødt af en voksen, som tager imod og siger velkommen til en ny dag. I dette møde søger vi at fornemme, hvordan barnet har det, og så bruge den fornemmelse til at støtte barnet i løbet af dagen.

Alle børn skal opleve, at de er værdsatte og en vigtig del af fællesskabet. De voksne støtter og udfordrer alle børn, så de oplever succesfuld udvikling og mestring i dagens gøremål, aktiviteter og lege. Gennem de daglige aktiviteter iagttager de voksne, hvornår og hvordan det enkelte barn eventuelt er udfordret og tilgodeser barnets behov ved at tilpasse dagens aktiviteter, gøremål, rutinesituationer og lege, så barnet oplever succesfuld udvikling og glæden ved at kunne mestre nye færdigheder. Måske har et barn behov for at sidde ved siden af en voksen ved måltidet eller brug for at blive ledt ind i legen med en voksens hjælp.

Det er vigtigt at pleje tilknytningen mellem børn i udsatte positioner og de voksne. Det skaber grundlag for, at barnet senere kan åbne sig mod flere relationer, og at barnet kan føle sig værdsat og en del af fællesskabet. Ligeledes er samarbejdet med forældre særligt vigtigt, når et barns udvikling skal understøttes. Derfor sørger vi for at have et tæt samarbejde, hvor forældrene inddrages, og vi lytter til deres erfaringer og ideer i forhold til barnets udfordringer.

På medarbejdermøder/stuemøder, hvor vi evaluerer vores pædagogiske praksis, inddrager vi både pædagogers og forældres observationer af barnet. Er der tale om mere vedvarende udfordringer, vil Sundhedstjenesten eller PPR blive inddraget. Vi har en special- og sprogkoordinator samt et specialteam, som koordinerer særlige indsatser i Babuska.

Overgange

Overgangen fra hjem til vuggestue, fra vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole er vigtige overgange i et barns liv. Det er afgørende for barnet, at overgangene bliver en tryk og god oplevelse, også selvom det kan være svært.

Forud for opstart i vuggestue holdes en samtale med forældrene. I den første tid arbejder de voksne med at skabe en god relation til forældrene og barnet, så forældrene trygt kan overdrage ansvaret for deres barn til pædagogerne, og så barnet føler sig tryk og velkommen det nye sted.

I overgangen fra vuggestue til børnehave holdes ligeledes en samtale med forældrene i den børnehavegruppe, hvor barnet skal gå. I måneden op til overgangen besøger barnet flere gange den stue, det skal gå på. De voksne, der er på den kommende børnehavestue, sørger for at interagere med barnet, når de mødes i haven, i gangen eller andre steder i huset for at skabe en begyndende relation.

I Babuska kalder vi de ældste børn i børnehavegrupperne for Solsikker. Det er den gruppe af børn, der har et år tilbage, inden de skal begynde i skole. Der er året igennem særlige aktiviteter for disse børn. Nogle aktiviteter foregår på de enkelte stuer og andre sammen med alle solsikker fra huset. Enkelte aktiviteter ligger fast fra år til år. I foråret har vi altid vores særlige bevægelsesaktivitet eurytmi, hvor børnene udfordres motorisk, og hvor der er en øget forventning til gruppedannelse, fællesskab og fokus på opgaveforståelse, modtagelse af kollektiv besked og følgeskab. Der er faste ture ud af huset, som den årlige jordbærtur og besøget hos smeden i Ry. Derudover organiseres der ture ud fra børnegruppernes behov som for eksempel badetur, bibliotekstur og andet. Der arbejdes med temaer som "ha' styr på din taske med indhold", at være en god gæst et nyt sted, samfundsnormer, kollektiv trafik, følgeskab, modtagelse af kollektiv besked, trafikikkerhed, besøg på offentlige steder og pladser, tillid etc.

Det er vigtigt at følge det enkelte barn godt på vej uanset skolevalg. Vi har et særligt samarbejde med Rudolf Steiner Skolen i Skanderborg, som mange børn går videre til, og ved overlevering til andre skoler tilpasser vi os den enkelte skoles overleveringstilbud i videst muligt omfang.

Forældresamarbejde

I Babuska tilstræber vi, at barnet oplever, at der er sammenhæng mellem familien hjemme og fællesskabet her hos os. Barnet skal opleve, at de voksne gensidigt respekterer hinanden og viser imødekommenhed. Et tillidsfuldt og godt samarbejde mellem forældre og medarbejderne i Babuska er en forudsætning for, at vi sammen kan skabe en tryk ramme for barnet med fokus på at styrke barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Det professionelle ansvar for et tillidsfuldt samarbejde ligger hos personalet i Babuska.

Vi lægger vægt på at have god kontakt og nærvær ved aflevering og afhentning hver dag. Der siges godmorgen med håndtryk, så det er tydeligt for barnet og de voksne, at nu er det de voksne i Babuska, der har ansvaret for barnet. Ved aflevering siges der ligeledes farvel, og barnet oplever at nu er det forældrene, der er ansvarlige. Forældrene forventes at give os besked, hvis der er ændringer i barnets hverdag, lige som vi altid giver besked, hvis der er sket noget særligt i løbet af dagen.

Inden opstart får alle forældre en samtale, ligeledes efter tre måneder. Derefter tilbydes en samtale årligt. Samtalerne er en dialog om barnets trivsel og udvikling, som vi har et fælles ansvar for. Der kan altid aftales ekstra samtaler.

Forældrene inviteres til arbejdsdag/fest to gange om året. Her bidrager de til deres børns hverdag i en levende samskabende proces med Babuskas medarbejdere, hvor alle er sammen om at vedligeholde og forskønne hus og have. Forældrene inviteres desuden til fælles arrangementer som lanternefest, solsikkefest, sensommerkaffe og nytårskaffe. Ved arrangementer i Babuska møder forældrene ikke blot medarbejderne, men også hinanden og husets øvrige børn, så de kommer tættere på de mennesker og oplevelser, der er vigtige i deres barns hverdag. Sådanne arrangementer bidrager til, at barnet oplever sammenhæng mellem familie og Babuska, og at forældrene føler medansvar for Babuska.

Forældresamarbejdet sker også i forældrebestyrelsen og på de 2 årlige forældremøder, hvor børnenes hverdag og husets pædagogiske praksis deles. Igennem nyhedsbreve og mails holdes alle forældre desuden løbende orienteret om pædagogikken og aktiviteterne i Babuska.

Styrket pædagogisk læreplan

Børnehuset Babuskas pædagogiske læreplan er i henhold til dagtilbudslovens § 8 udarbejdet med udgangspunkt i det pædagogiske grundlag, seks læreplanstemaer og de tilhørende mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring. De seks læreplanstemaer er:

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

Børnehuset Babuska er et integreret dagtilbud, og vi har børn i alderen 1 – 6 år. Vi har 2 vuggestuegrupper, 4 børnehavegrupper og en fuldintegreret gruppe 1 – 6 år.

Vi har valgt at udarbejde en samlet beskrivelse af vores læringsmiljø, da vores pædagogiske tilgang overordnet set er fælles for hele huset. Hvor der er fremtrædende forskelle mellem praksis for vuggestuebørn og børnehavebørn, beskrives det under de enkelte læreplanstemaer.

Alsidig personlig udvikling

1) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.

2) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Barnets alsidige personlige udvikling følges tæt af pædagoger og forældre. Indmeldelsessamtalen danner basis for et trygt og tillidsfuldt samarbejde mellem barnets nærmeste voksne. Vores arbejde med barnets alsidige personlige udvikling tager altid udgangspunkt i det enkelte barn og dets nærmeste mulige udviklingszone. Det handler om sprog og kommunikation, grov- og finmotorisk udvikling, sociale kompetencer og individuelle potentialer.

Der tilrettelægges aktiviteter i fællesskabet, som stimulerer til egenaktivitet, leg og udvikling i et tempo, der tager hensyn til det enkelte barns færdigheder, alder og almene udvikling. I alle fællesaktiviteter arbejdes der med at motivere og inddrage det enkelte barn, så barnet øver sine færdigheder og lærer at mestre sine personlige, sociale, sproglige og motoriske kompetencer. Det enkelte barn understøttes i dets egne initiativer til leg og udfoldelse, så det oplever medbestemmelse og styrker sin virkelyst, nysgerrighed og fantasi. De voksne understøtter barnets udvikling af sit følelsesliv ved at hjælpe det med at lytte, mærke efter og udtrykke sig selv.

Det enkelte barns alsidige og personlige udvikling danner afsæt for det pædagogiske læringsmiljø på stuerne. Der er legetøj og materialer, som altid er tilgængelige, og så er der muligheder for at tilgå andet ved henvendelse til en voksen. På grund af aldersspredningen blandt børnene vil det let tilgængelige altid være for alle, og det mere særlige vil af sikkerhedshensyn være tilgængeligt alt efter alder og udvikling. Kulturen omkring tilgængelighed øves dagligt med børnegrupperne, og det er tydeligt for alle, hvilke rammer der er at udfolde sig i. De voksne på stuerne sætter gang i forskellige sysler og opgaver i løbet af året, som blandt andet relaterer sig til årstidernes skiften, og det er af væsentlig betydning, at alle børn kan deltage ud fra egne evner. Nogle gøremål gentages år efter år, og børnenes arbejdshukommelse aktiveres derigennem og deres færdigheder øves kontinuerligt.

Observeres der udfordringer, der står i vejen for det enkelte barns alsidige personlige udvikling, tages dette op med forældre og derefter eventuelt med eksterne faglige samarbejdsparter.

Social udvikling

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Hverdagen i Børnehuset Babuska bygger på fællesskabet som omdrejningspunkt for det enkelte barns udvikling. I fællesskabet dannes kulturelle omgangsformer, der understøtter det enkelte barns udvikling af sociale kompetencer.

Vuggestuebarnet hjælpes nænsomt ind i en social sammenhæng, der er større end barnets familie. Barnet lærer her at være i et fællesskab bygget op omkring tryghed, omsorg og nærhed og oplever i denne ramme at kunne tage egne sociale initiativer og indgå i socialt samvær og samspil med andre børn.

Børnehavebarnet øver dagligt samvær, samspil og arbejdsfællesskab med andre børn og voksne. Barnet oplever, hvordan fælles indsats skaber fælles glæde, og hvordan man giver og modtager i et socialt fællesskab.

I det pædagogiske læringsmiljø er der sociale øveprocesser i alle daglige gøremål og aktiviteter, og disse danner grobund for tolerance, omsorg og udvikling af sociale kompetencer. Praktiske gøremål i hverdagen som toiletbesøg, garderobe, måltider, tøjvask, oprydning, madlavning, borddækning og afrydning er anliggender for fællesskabet, hvor hensynet til andre, ventetid og opgavefordeling ses som væsentlige omdrejningspunkter for en grundlæggende dannelse af barnets sociale kompetencer.

I den frie leg øver børnene sig i at tage sociale initiativer og indgå i det sociale samspil. De lærer at håndtere uoverensstemmelser og konflikt, og de oplever deres egen indflydelse på og betydning for samspillet. Efter behov understøtter de voksne børnene med konfliktstrategier for at give dem konstruktive redskaber til deres sociale dannelse i fællesskabet.

Praksisfortælling fra den daglige madlavning:

Vi er på stuen og skal lave mad. Tre børn sidder ved bordet, de river gulerødder til råkosten. Et barn drejer zylissen, et barn fylder gulerødder i og presser, og et barn sidder på bordet foran zylissen og skubber ud. De ler og pjatter og finder selv ud af at bytte plads, så alle får prøvet, og så de bliver afløst, når de bliver trætte. Efter en tid går det ene barn ud for at lege, de to andre vil helt bestemt blive inde og hjælpe. De skærer agurker og sætter maden på bordet. De hygger og ler. Vi snakker sammen alle tre, der er en god og hyggelig stemning.

Praksisfortælling fra aktivitet udenfor:

Vi skal filte bolde ude i haven. Da jeg kommer ud med tingene, kommer straks to drenge, som vil være med. Vi går i gang, og hurtigt kommer der flere. En af de andre drenge, som til tider har lidt svært ved at komme med i de andres leg, holder sig lidt i baggrunden. Jeg inviterer ham med, men han er ikke rigtig interesseret. Efter at jeg har opfordret ham et par gange, kommer han og sætter sig ved siden af de to andre drenge. De tre drenge sidder på stribe og filter løs, så der kommer masser af skum, og de bytter boldene frem og tilbage. De gør mig opmærksom på, at det er en skumfabrik, de har gang i. Samtidigt med, at de filter løs, går snakken imellem dem. Efter en halv time synes én af drengene, at nu vil han gerne noget andet. De to andre vil gerne med, og sammen går de ned for at se, om de mon kan finde en frø.

Kommunikation og sprog

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Kommunikation og sprog er det mellem menneskelige udvekslingsmiddel i hverdagen. I vores pædagogiske læringsmiljø lægger vi vægt på at understøtte det enkelte barns sprogudvikling under hensyntagen til barnets alder og aktuelle sproglige udvikling.

I vuggestuen og børnehaven stimuleres sproget i fælles samlinger med sange, sanglege og rim og remser, ved eventyrfortælling, dialogisk læsning, rutinepædagogiske sammenhænge og ikke mindst i samtaler voksen og barn imellem og barn og barn imellem. I samtaler med børnene lægger de voksne vægt på at imødekomme børnene med nysgerrighed og oprigtige spørgsmål, som viser interesse og stimulerer børnene til at udvide deres aktive sprog. De voksne taler med barnet om dets egne oplevelser, om fælles oplevelser og om dét, der arbejdes med i dagligdagen. Samtaler barn og barn imellem understøttes og stimuleres aktivt af de voksne.

Børnene ser og oplever også skriftsproget som en levende og vigtig kommunikationsform. Der er altid tilgængelige bøger på stuerne, som man både selv kan kigge i og kan opleve sammen med en voksen. Alle børn har navneskilte ved deres garderobe og ved deres forskellige kreationer og kunstværker, som giver rig anledning til både efterligning og gode samtaler. Der bliver desuden dagligt skrevet på tavlerne til forældrene, hvor børnene kan opleve både skrivningen og læsningen som en vigtig kommunikationsform i deres hverdag.

Praksisfortælling fra eventyrstund i vuggestuen:

Jeg fortæller eventyret "De tre bukkebruse" inde på stuen. Der er 7 børn med til eventyret. Jeg begynder med at synge "Sko sko, min lille hest", som er lidt af en klassiker på stuen, som alle kender og er med på. På den måde får vi os lige samlet. Så synger vi "Eventyr, kom til mig", og børnene synger med. Under eventyrfortællingen er deres øjne fokuserede på mig og på eventyrfigurerne, og deres munde former de ord, jeg siger, så godt de kan. Jeg bliver opmærksom på at tale endnu langsommere, så de bedre kan tale med. De fanger hurtigt gentagelsen i spørgsmål og svar: "Hvem er det, der tramper på min bro?" "Det er mig!", næsten råber de. Til sidst synger vi "Snip snap snude ..." Og så myldrer de frem, for de ved, at de må hjælpe med at putte tingene ned i æsken, som eventyret bor i. Det er en opgave, som er meget populær at hjælpe med.

Krop, sanser og bevægelse

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Vores pædagogiske læringsmiljø er tilrettelagt, så det enkelte barn kan udforske og udfordre sine sanser, sin krop og sine motoriske kompetencer. De daglige aktiviteter med madlavning/måltider, eventyr, sangleg, gåture, maleri, tegning, modellering, syning og ikke mindst den frie leg stimulerer og aktiverer barnets samlede sanseapparat hver dag.

I indretningen af indendørs opholdsrum og uderummet tages der højde for, at barnets sanser kan drage på opdagelsesrejse og få erfaringer med forskellige sansekvaliteter, og kroppen har mulighed for udfoldelser på forskellig vis inde og ude, så barnet lærer forskellige kvalitetsforskelle i aktivitets- og lydniveau. Indretningen af inde-områder skaber mulighed for fordybende aktiviteter og finmotorisk udfoldelse, fælles oplevelser i gruppen og kropslig afstemthed i forhold til antallet af børn. Udearealerne lægger op til mere kraftfuld motorisk udfoldelse og rummer mulighed for at klatre i træer, bygge huler, grave, løbe, gyng og bevæge sig i varieret terræn samt muligheden for mere håndværksmæssige aktiviteter som at snitte, save, hamre og bygge. Yderligere er der altid arbejde i gang i haven, alt efter årstid og vejrlig, som børnene deltager aktivt i, enten på opfordring eller på eget initiativ.

Barnet vil gennem sin tid i Babuska lære at blive selvhjulpnen ved for eksempel af- og påklædning, toiletbesøg samt deltagelse i dagens gøremål. Det vil lære sin krop at kende og udvikle sin grov- og finmotorik gennem alle dagens aktiviteter. I vores bevægelsesaktivitet eurytmi og i de daglige morgensamlinger øves balance, bevægelse i rum/retning, rytmer, højre-venstreorientering og behændighed med hele bevægeapparatet. Der øves opmærksomhed på kroppens formåen og stilles krav under hensyntagen til det enkelte barns alder og formåen.

Hvis der observeres motoriske vanskeligheder, igangsættes der en indsats i samarbejde med ergoterapeut eller fysioterapeut.

Praksisfortælling fra aktivitet udenfor:

Vi har fået lagt nye fliser, og der skal fejes sand ned mellem fliserne. En nystartet dreng og en jævnaldrende dreng går sammen med mig i skuret og finder de bedste koste, vi kan finde. Så begiver vi os afsted til de nylagte fliser på ydersiden af hegnet. Da vi når lågen, tager de to drenge hinanden i hånden, og vi begiver os afsted. Ved fliserne finder drengene det morsomt at "feje fliserne beskidte", og hurtigt opstår der en leg mellem dem, hvor deres koste "bider" hinanden, og de to drenge farer efter hinanden, samtidigt med at deres koste fejer afsted. De griner højlydt, og deres kinder bliver helt røde. På et tidspunkt siger den nye dreng til mig: "Ham tror jeg godt, at jeg

kunne blive gode venner med". Jeg giver ham ret, og da vi går tilbage til haven, fortsætter de to drenge sammen ud på engen for at lege.

Natur, udeliv og science

1) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

2) Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

Naturens kredsløb og de skiftende årstider er en helt central del af det pædagogiske læringsmiljø i Babuska. Årstiderne synliggøres på de enkelte stuer med årstidsbord/årstidshylde, der visuelt fremstiller et natur-øjebliksbillede for børnene. Årets gang markeres med fester (årstidsfester), som forberedes i fællesskab, og her opstår der mange samtaler om naturens vekslen, varme, kulde, vand og tørke, lys, mørke, blæst og vindstille. Som en del af Michaëlsfesten sidst i september lægges der hvert år blomsterløg i havens bede, som børnene holder øje med og glædes over, når de i påsketiden får haven til at lyse op med smukke blomster.

Alle stuer er indrettet med eget køkken, hvor der dagligt tilberedes mad. Børnene er aktivt med i madlavningen og de opgaver, der knytter sig til måltidet. Ligeledes er haverne en del af husets aktive fundament i forhold til oplevelsen af processen fra jord til bord. Der dyrkes forskellige urter, grøntsager, bær, frugt og blomster, som tilberedes og spises med børnene, eller bruges som æstetiske indslag i stuerne indretning, pynt og aktiviteter. Børnene lærer herigennem nogle grundbegreber at kende om planter, ernæring, forarbejdning af fødevarer, dyrkningsmetoder og tilsmagning.

Der gøres hver dag iagttagelser af vejret, før børnene sendes i garderoben for at få tøj på. Der tales om egnet beklædning og nødvendig beskyttelse på forskellige årstider. Dyr og planter kan iagttages gennem vinduerne, i haven og på engen, på gåture samt på børnehavernes årlige ture til en bondegård. På bondegårdsturene om foråret oplever børnene såning af korn, blomster og grøntsager, og de oplever dyrelivet og arbejdet med jorden. Til høsttid høstes det korn, som blev sået om foråret.

Uderummet er et vigtigt pædagogisk læringsrum for os. I alle børnehusets små haver er der mulighed for at gå på opdagelse i et kultiveret naturmiljø. Der er vand, når det har regnet, sten og træstubbe, der kan vendes og gemmer på spændende dyreliv. Der er fugle i træerne og på jorden, brændenælder og tidsler, stikkende krat og blødt sand. Vi planter og luger, sætter eger- og fuglekasser op og pusler om uderummet på alle måder.

Dette udemiljø skaber grobund for børnenes nysgerrighed og giver rum for samtaler og vidensdeling på det fænomenologiske iagttagelsesplan. Interessen for naturvidenskabelig læring vækkes også gennem forskellige aktiviteter, når børnene for eksempel blæser sæbebobler i

frostvej, graver kanaler for at dræne de store vandpytter, flyver med drager i blæsten eller eksperimenterer med katapultfunktion i piletræerne.

Indenfor stimuleres den videnskabelige nysgerrighed blandt andet, når fløde rystes til smør til høstfesten, når mælkebøtter hænges på snor på stuen og deres frøstande åbner sig, eller når børnenes våde malerier drysses med salt eller lægges ud i frosten, så de forskellige farvepigmenter krystalliserer på forskellig vis.

Praksisfortælling fra haven:

Det nye område af haven er under etablering. Jeg sætter mig en eftermiddag med et stykke papir og en blyant for at tegne lidt og fange idéer. To drenge kommer og spørger, hvad jeg mon laver. Jeg fortæller dem om det, og de slår sig ned for at være med. Vi snakker om, hvad der kunne være sjovt og dejligt at ha' og kunne på det nye område. De kommer med idéer, jeg tegner og de kommenterer. En af drengene foreslår gynger. Vi kigger lidt på gyngestativet, måler, taler om at det jo er et gammelt vandhul, gyngestativet vil jo fylde det hele, bliver vi enige om. Og drengen med den ellers gode idé siger, at vi hellere må vente og se, til vinteren er omme. Snakken går lystigt. Vi ser løbecykler på engen, det kunne vi godt ha' her. Man kunne lave en bane! En tredje dreng kommer til. Han sætter sig og giver sig til at køre på banen, jeg har tegnet, med sin finger. De to andre fortsætter med idéer: Et sted, hvor man bare kan grave dybe huller, bunker af sten og træstubbe, hvor man kan finde dyr, der godt kan lide at det er fugtigt. Jeg ønsker mig et par højbede til krydderurter, grøntsager og blomster. Det må jeg godt få, siger de to. Den tredje løfter et øjeblik fingeren fra sin banekørsel og siger: "Solsikker og ærter" og fortsætter sin kørsel, mens jeg tegner videre mellem svingene. Vi skal også ha' et nyt legekøkken, siger jeg. "Det kan være lige dér", siger den ene og peger på en tom plet på papiret.

Vi tegner videre. Vi må aflevere tegningen som en ønskeseddel til vores leder, Vibeke. Vi taler om dét at ønske sig noget, nogle gange får man det, andre gange ikke. Nogle gange får man noget helt andet, som man slet ikke vidste, man ønskede sig. Tegningen bliver færdig. Én af drengene bliver hentet og fortæller, hvad vi har lavet, mens han går med sin mor. En anden dreng bliver hentet og viser sin far tegningen; det vigtigste er banen og solsikkerne. Den sidste i haveudvalget går med ind på stuen og lægger tegningen på bordet. Vi skal vise den til far, når han kommer. Da det sker, bliver tegningen fundet frem, og der bliver fortalt om alt det, vi ønsker os, og også om dét at ønske noget.

Fornemmelsen af ejerskab og medindflydelse breder sig de kommende dage. Ønskerne er der stadig, glæden og legen udvikler sig. Børn, der glade giver udtryk for at være med i noget. Virkelysten ses tydeligt, der er et stort engagement i projektet. Det har skabt et nyt fællesskab omkring både det nye område og resten af haven.

Kultur, æstetik og fællesskab

1) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.*

2) *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.*

(Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer i medfør af § 8, stk. 9. i Dagtilbudsloven)

I Babuska lægger vi meget vægt på æstetik og kultur. De kunstneriske aktiviteter, håndværk og musik giver børnene mulighed for at være sammen om at udforske farver, materialer og udtryksformer på en fantasifuld måde. Fantasi, fortælleglæde, humor, nysgerrighed og samskabelse er vigtige omdrejningspunkter for børnenes hverdag og danner fundamentet for et pædagogisk læringsmiljø, hvor det at give og modtage i fællesskabet er grundlæggende værdier.

I det daglige er vi båret af en musikalsk kultur, og vi arbejder både med en etableret sangkultur og en mere improviseret del, der finder sted i forskellige overgange fra en aktivitet til en anden. Således bindes forskellige aktiviteter sammen i et fælles musikalsk kultur-sprog, som når vi for eksempel synger 'rydde-op-sangen', mens vi alle hjælper til i overgangen mellem en fri legeperiode og en samling.

Årstiderne fejres ved festligholdelser af forskellig art. På denne måde iscenesættes et kulturfænomen og et årstidsfænomen i en fælles kontekst. I børnehaverne er det reelle festligheder med pynt på stuen, fint dækket bord, særlig mad og særlige lege, der knytter sig til temaet. Herigennem lærer børnene både årsløbet og højtiderne at kende, og de inddrages i alle processer under hensyntagen til deres alder og færdigheder. Op til festerne deltager børnene i forberedelserne, hvor de klipper, limer, maler, snitter, bager. Her lærer børnene ved at prøve, fejle og prøve igen, indtil det lykkes, og de voksne støtter dem igennem arbejdsprocesserne. Nogle højtider og fester fejres også i hjemmene og skaber en sammenhæng mellem hjem og børnehave. Andre er særlige for børnehaven, og børnene kan dele oplevelsen med deres forældre, som også altid inddrages eller orienteres afhængigt af den enkelte fest. Forældrene inviteres med til lanternefest, til sommerafslutning med de børn, der skal videre i skole samt til nytårs- og høst-kaffe.

I vuggestuerne markeres disse årstidsfester i et mindre format. Her er det mere et spørgsmål om at sætte en særlig stemning an - lystig, højtidelig eller hvad, der nu passer. Også her inddrages børnene så meget som muligt i aktiviteterne.

Sammensætningen af familier i Babuska er mangfoldig, og det giver et naturligt billede af en verden, hvor vi alle er forskellige og har forskellig kulturel baggrund. Der arbejdes målrettet på at give plads til forskelligheden, rumme andre meninger end ens egen og finde ro i, at her gør vi tingene på denne måde, og andre steder gør man noget andet. Det er af stor betydning for Babuska som helhed, at omgangen med hinanden er præget af, at her holder vi af hinanden med

alt, hvad det indebærer.

Samvær på tværs af alder er også en del af en almen kulturel dannelse. Vi lægger vægt på at aldersintegrere børnene i henholdsvis vuggestue og børnehave, så store børn kan drage omsorg for mindre børn, og de mindre til gengæld kan beundre og lære af de ældre børn. I vores fuldintegrerede gruppe Æbleblomsten har børn fra 1 – 6 år dagligt samspil med hinanden. Vi bestræber os ligeledes på at have så bredt et aldersspænd som muligt blandt medarbejderne.

Livet i Babuska er et kulturelt fællesskab, der danner rammen om en tryk og genkendelig hverdag for børnene, hvor der tages vare på alle sanser og følelser og gives plads til, at det enkelte barn kan modnes og vokse i et omsorgsfuldt miljø.

Praksisfortælling fra eventyrfortælling i børnehaven:

Jeg har netop fortalt et nyt eventyr. Efter fortællingen lader jeg figurer og genstande fra eventyret stå fremme, og da jeg senere kommer tilbage, ser jeg to børn travlt optaget af at lege med eventyrtingene. Senere udvider de legen, de finder flere figurer og klæder frem. En pige leger, at hun er den, der fortæller eventyr, og hun tænder lys og synger den kendte eventyr-sang. Næste gang jeg skal fortælle eventyr, lader jeg børnene gøre det klar. Alle eventyrtingene ligger i en kurv, og de må finde alle tingene og stille det frem. Det elsker de! Efter eventyret lader jeg det igen stå fremme. Snart er børnene igen i fuld gang med at lege. De laver landskaber og universer – eventyret er blevet en del af deres kreative leg.

Praksisfortælling fra høstforberedelse i børnehaven:

Det er høsttid, vi forbereder høstfesten og vi synger om bonden, der høster sit korn. Vi tærsker korn på stuen, og det giver anledning til en snak om, at kornet skal til møllen og males til mel. "Hvad kan man mon bruge melet til?", spørger jeg. "Pandekager!", råber en dreng. Jeg smiler og siger, at man da også kan bage et dejligt høstbrød. Det plejer vi at gøre til vores høstfest. Derefter råber alle børn i kor: "PANDEKAGER!" Vi griner alle sammen og beslutter, at vi på mandag skal spise pandekager med bondekonens gode hybenmarmelade på.

Evaluering og dokumentation i Babuska

I Børnehuset Babuska bruger vi den pædagogiske læreplan som et aktivt redskab til at evaluere vores pædagogiske praksis og holde den levende. Læreplanen hjælper os med at stille skarpt på væsentlige spørgsmål: Hvad oplever børnene? Hvordan er det at være barn i det læringsmiljø, som vi dagligt tilrettelægger for børnene? Gør vi det, som vi siger vi gør, og virker det efter hensigten? Hvilke læringselementer bliver tilgodeset, og hvilke nye tiltag kan vi gøre for at tilgodese børnenes lærings- og dannelsesproces?

Vores evalueringskultur er en integreret del af vores hverdag. Det følgende er en overflyvning af de mødefora og læringsrum, hvor evaluering finder sted på forskellige niveauer.

Stuemøder

På de ugentlige stuemøder planlægger vi den pædagogiske praksis og drøfter og evaluerer læringsmål i forhold til praksis. Vi evaluerer børnenes trivsel, udbytte og læring af stuens aktiviteter. Vi gennemgår alle børn med blik for deres individuelle trivsel, udvikling og læringspotentiale (nærmeste udviklingszone). Ved særlige udfordringer laver vi handleplan for særlige tiltag – for hele børnegruppen eller for det enkelte barn.

På de enkelte stuer kan der være evalueringstemaer, som man ønsker at have særligt fokus på i en periode. Det kan for eksempel være det sociale samspil, legerelationer eller sprog.

Medarbejderkonferencer

På fælles møder en gang om måneden drøftes pædagogiske temaer, som er relevante for hele huset. Det er også her, vi tilbagevendende sætter læreplanstemaer i proces i hele medarbejdergruppen, så vi sikrer fælles fodslaw omkring vores pædagogiske praksis.

Hvert andet år evalueres den pædagogiske læreplan i sin helhed på medarbejderkonferencer. Evalueringen offentliggøres på vores hjemmeside.

Husmøder

Den pædagogiske ledelse (gruppekoordinatorer samt leder) mødes en gang om ugen. Her planlægges og træffes beslutninger angående fælles pædagogiske tiltag og fokusområder for hele huset. Her foregår pædagogisk sparring samt en overordnet evaluering af pædagogisk praksis, årstidsaktiviteter og fester.

Børnehave/vuggestue afdelingsmøder

En gang månedligt mødes gruppekoordinatorer i henholdsvis børnehave- og vuggestueafdelingen. Her er der tid til grundigt at drøfte og udveksle pædagogiske tiltag og praksis for aldersgruppen samt at inspirere hinanden.

Temadage

To gange årligt afholdes der temadag for hele medarbejdergruppen med forskellige temaer og oplæg til fælles inspiration. Som ved medarbejderkonferencer afholdes temadage for at sikre fælles fodslaw omkring vores pædagogiske praksis.

Forældresamtaler

De årlige forældresamtaler er en fælles evaluering mellem pædagoger og forældre omkring det enkelte barns udvikling og trivsel. Forud for samtalen har medarbejderne på stuen udarbejdet *børnebetragtning*. Der ses på barnets aktuelle udvikling i forhold til nærmeste udviklingszone (kan ikke, er på vej imod, kan med hjælp, mestrer). Samtalen er en dialog, der tilstræber at danne et fælles billede af barnet, og hvor man træffer aftaler om det videre samarbejde. Der skrives referat i samtalskema, som formidles tilbage til stuen, så alle har en fælles bevidsthed om barnets behov og eventuelle tiltag eller særlige hensyn.

Evalueringsredskaber

- Til observation af den pædagogiske kvalitet bruger vi materialet *KVALid*, som benyttes ved tilsyn fra Skanderborg Kommune.
- Til observation af det enkelte barn bruger vi daglige *udviklings- og trivselsskemaer* samt *børnebetragtning*. Børnebetragtning er et iagttagelsesredskab udviklet indenfor steinerpædagogikken, som gennemgår alle aspekter af barnets fremtoning og udvikling.
- Vi anvender *Dansk Pædagogisk Udviklingsbeskrivelse (DPU)* samt *TRAS* og *TrasMo*, når vi har brug for en grundig belysning af det enkelte barns udviklingssituation.
- Vi laver *handleplaner* for en børnegruppe eller et enkelt barn ved behov for særlig indsats.
- Til planlægning og evaluering af aktiviteter benyttes *Årstidsskemaer* udviklet indenfor steinerpædagogikken.
- Til alle forældremøder er der et fast punkt på dagsordenen: "Hvad bringer børnene med hjem fra Babuska?" Her har vi mulighed for at evaluere ud fra barnets perspektiv.
- Vi har en *pædagogisk kalender*, som indrammer året gennem markeringer og fejring af årstiderne (årstidsfester). Hver årstid/årstidsfest indeholder læringspotentiale og evalueres i de enkelte grupper samt af den pædagogiske ledelse.
- Vi har et *pædagogisk årshjul*, som med udgangspunkt i tilsynshandleplanen er vores årsplan over de fokuspunkter, som vi vælger at arbejde med på samme tid i hele huset eller i vuggestue/børnehave særskilt. Fokuspunkterne evalueres løbende på stuemøder og i den pædagogiske ledelse.
- Vi vurderer det enkelte barns skoleparathed ud fra *Udviklings-tjek af skoleparat barn*, som er et skoleparathedskredskab udviklet indenfor steinerpædagogikken.
- *Tilfredshedsundersøgelse* blandt forældrene evalueres på stuerne, i den pædagogiske ledelse samt i bestyrelsen.

Dokumentation

- Året igennem laver børnene håndarbejde, mad, pynt, tegninger m.m., som enten kommer med hjem eller bliver på stuen.
- Morgensamlingsprogrammer samt eventyr/fortællinger nedskrives og samles på stuerne.
- Der skrives forældrebreve, og der er invitationer til alle fester og arrangementer.
- Nyhedsbrev udsendes af bestyrelsen to gange årligt.
- Der skrives referat fra alle møder og samtaler: Stue-, hus-, specialteam- og bestyrelsesmøder, forældresamtaler samt medarbejderkonferencer.